

EMBERIZA CIA CIA L. (PRESURA DE STÎNCĂ) ÎN JUDEȚUL BIHOR

LUDOVIC KOVÁTS

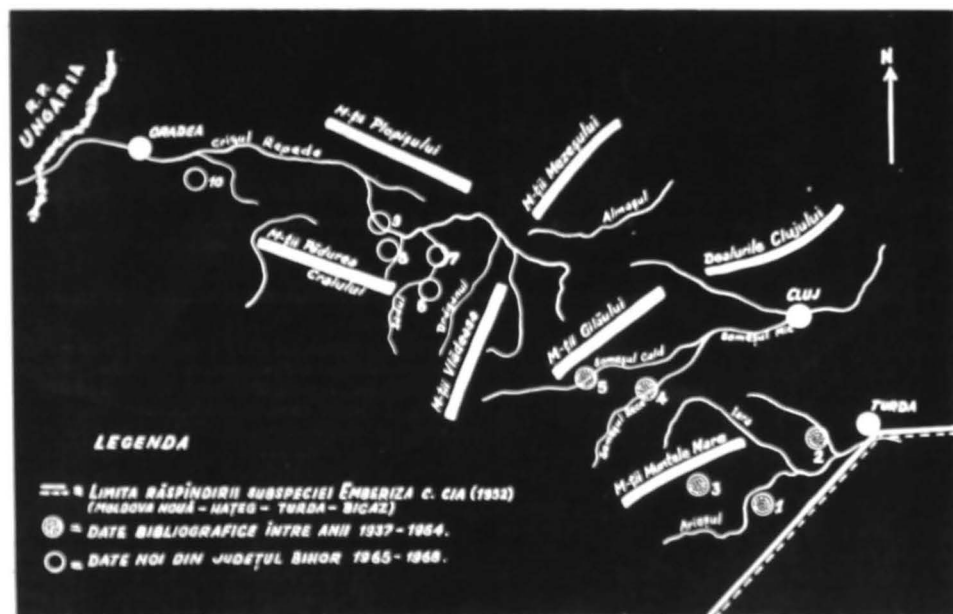

Fig. 1. Date privind răspîndirea subspeciei *Emberiza cia cia* L., în zona Munților Apuseni. 1. Rimetea; 2. Cheile Turzii; 3. Belioara; 4. Valea Someșului Rece; 5. Valea Someșului Cald; 6. Remetei; 7. Bulz; 8. Valea Măgășului; 9. Vadu Crișului; 10. Bețfa.

Referitor la specia *Emberiza cia*, Ch. Vaurie (9) distinge două grupe, pe baza răspîndirii geografice: a) grupul *cia* propriu-zis și b) grupul *godlewskii*, care se deosebesc după coloritul dungilor de pe față și cap. În ambele grupe sînt cuprinse cîte cinci subspecii. Cu privire la arealul de răspîndire a subspeciei *Emberiza cia cia*, din primul grup, Vaurie o citează pentru România în Transilvania.

Datele referitoare la răspîndirea presurei de stîncă în Transilvania, au fost adunate de Dandl (1) pe baza unei bibliografii deosebit de amănunțite. Din perioada cuprinsă între anii 1818 - 1952, amintește cca 30 de localități din Transilvania, unde următorii autori au făcut observații: Leonhard (1818), Petényi (1842), Stetter (1844), Bielz (1856), Lázár (1862), Danford (1875), Zeyk (publicat de

Fig. 2. Biotop caracteristic din Vadu Crișului (foto: T. Juresák).

Vönöczky-Schenk în anul 1920), Csató (1886), Frivaldszky (1891), Buda-Czynek (1892), Chernel (1902), Linția (1904, 1909, 1944), Barthos (1908), Szeőts (1909), Hausmann (1910), Heyder (1911) Dobay, (1911), Weigold (1912), Szabó (1921), Keve (1942), Béli (1949) și Győrfi (1952). Pe baza acestor date Dandl stabilește următoarele, referitor la Transilvania: ... « *limita teritoriului de cubărire al presurei de stincă în Transilvania este spre nord și vest linia care unește localitățile Moldova-Nouă, Hațeg, Turda și Cheile Bicazului* » (fig. 1).

Menționăm că limita stabilită de Dandl oglindește situația de pînă în anul 1952. Aceasta însă era depășită, chiar prin datele lui Béli (1949) și Győrfi (1952) amintite de el. Nyáradi (7) citează pasărea din Cheile Turzii în anul 1937, iar Korodi Gál (6) din Belioara și din Valea Someșului Rece în anul 1954. Aceste locuri depășesc de asemenea spre nord-vest limita stabilită de Dandl, pe care o modifică și indică un culoar între datele mai vechi și Bihor.

Scopul lucrării noastre este ca, pe baza datelor referitoare la presura de stincă din Bihor, să completăm arealul ei de răspîndire. În afară de aceasta dorim să facem și câteva notări referitoare la modul de viață, mai ales la hrănire, și la date biometrice.

Datele noastre, adunate între anii 1965 – 1968, provin din zona muntoasă a bazinului Crișului Repede, cuprinsă între Valea Iadului și Betfia. În cele cinci puncte din această zonă, Remeți, Bulz, Valea Mișidului, Vadu Crișului și Betfia, presura de stincă s-a întilnit în 19 cazuri. S-au observat 53 de exemplare dintre care 11 au fost colectate și dintre acestea 10 se găsesc în colecția Muzeului județean Bihor (Oradea). Datele sînt cuprinse în tabelul nr. 1. Menționăm că s-a făcut și analiza conținutului stomacal la 7 exemplare. Pentru aceasta mulțumim și pe această cale colegului I. Păina (Muzeul județean Bihor) și ing. V. Crașoveanu (Laborator pentru controlul semințelor-Oradea).

Emberiza cia cia a fost cu siguranță specie cuibăritoare în bazinul Crișului Repede cu mult înainte de a fi semnalată de noi. Este și normal, deoarece zonele carstice, mai ales cele din Bihor, oferă bune condiții acestei păsări mediteraneene și prezența ei este semnalată de mult în sudul Transilvaniei, Ungaria, Cehoslovacia, Austria și Iugoslavia. Răspîndirea ei în Bihor a putut avea loc din sud-estul Apusenilor, de unde s-a răspîndit în direcția nord-vest. Acestei direcții de răspîndire i-a servit Valea Crișului Repede, de la Munții Gilăului, pînă aproape de Oradea, cu zonele de stîncărie,

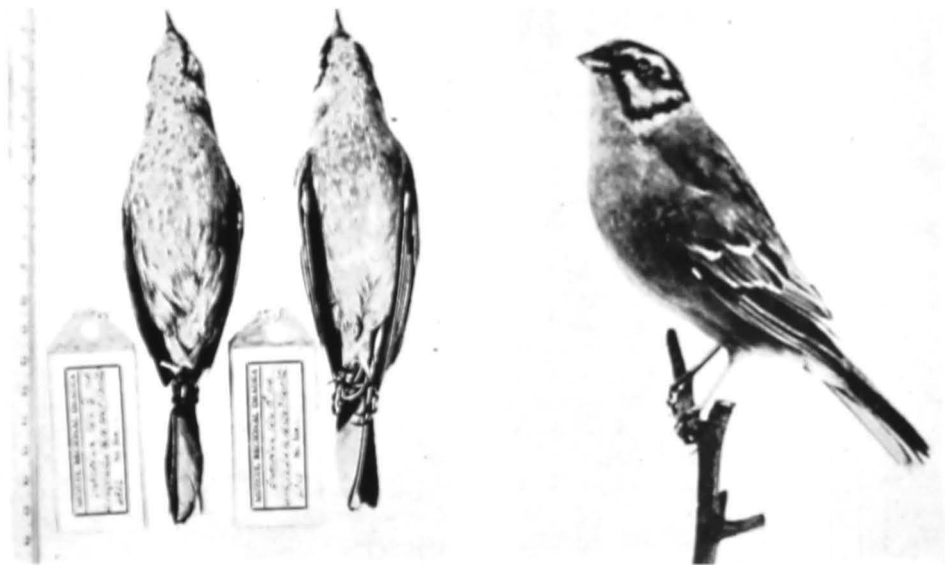

Fig. 3. *Emberiza cia cia* L. din Vadu Crișului (foto: Berczki).

petriș, tufăriș, sau chiar zone tipice carstice de munte și de deal. Cu toate că datele noastre provin din 5 puncte ale bazinului Crișului Repede, putem stabili că *Emberiza cia cia* este o subspecie răspândită în tot bazinul Crișului, deoarece îi sint asigurate condițiile de mediu, chiar dacă acestea nu au o continuitate. Prezența ei la Betfia și în timpul clocirii (21. VI) indică faptul, că pe teritoriul țării noastre ea atinge aici limita nord-vestică a arealului de cuibărire (fig. 1).

Referitor la cuibăritul acestei subspecii, din păcate, nu deținem date concrete (terenul fiind foarte accidentat, depistarea cuibului necesită o perioadă mai lungă și mai intensă de activitate în teren, de care noi nu am dispus). Faptul că pasărea a fost semnalată de noi în fiecare lună, începând din ianuarie până în august, dovedește cuibăritul ei în această zonă. La data de 16. IV. 1968, pe Valea Mișidului am colectat o pereche adultă, care avea glandele genitale bine dezvoltate. Exemplare juvenile nu deținem decît unul, de la Betfia (15. XI. 1965), determinat de Korodi Gál.

Cu toate că *Emberiza cia cia* cuibărește în bazinul Crișului Repede, nu o putem considera ca frecventă, dar nici ca o raritate deosebită. În cursul observațiilor noastre, nu am observat mai mult de 6 exemplare la o deplasare în teren.

Apreciem de exemplu că în Defileul Crișului, la vad, loc favorabil subspeciei și mai intens cercetat de noi, există în total 10–15 perechi.

Presura de stîncă preferă locurile stîncioase, cu grohotișuri, tufișuri cu copaci împrăștiți. Nu am întîlnit-o niciodată în locurile închise, răcoroase, păduroase. La Vadu Crișului de exemplu am întîlnit-o întotdeauna pe pantele cu expoziție sudică, de la cele două capete ale defileului (care se lărgesc ca o pilnie), sau în locurile imediat învecinate. De asemenea preferă tufișurile și copacii de pe marginea pîraielor și riurilor sau chiar malurile îmburuienite și chiar pășunile învecinate presărate cu pietre.

În legătură cu comportarea ei facem următoarele notări. Poate fi văzută în tot cursul zilei, de cum se luminează pînă se întuneacă, indiferent de starea vremii. La Vadu Crișului, a putut fi văzută în 21. IV și la orele 20,15, cînd încă mai ciugulea. La 29. V. pe înălțimile stîncioase dar ierboase ale defileului erau prezente deja trei exemplare la orele 6,30. În timpul hrănirii și odihnei se aude frecvent sunetul lor specific, țî-țî-țî, cînd mai tare, cînd mai încet. Femelele sînt prudente, pe cînd masculii mai puțin. Cînd este deranjată zboară și se așază pe virfurile tufelor sau copacilor, de unde are un cîmp larg de vedere. La Vadu

DATE

privind subspecia *Emberiza cia* L. în județul Bihor

Nr. crt.	Locul observării sau colectării	Data obs. sau colect.	Nr. exempl.		Obs. sau col. de	Date referitoare la exempl. colect.								Observatii
			col.	obs.		Gr.	Et.	Sex.	Ar.	Co.	Cl.	Ta.	Felul prep.	
1	Betfia	15.XI.1965	1	—	Beier L.	?	juv.	♂	78	69	10	18	balg	În col. Muz. Jud. Bihor
2	Bulz (V. Iadului)	24.II.1966	1	—	Béczy N.	?	?	♂	86	76	10	18	balg	În col. Muz. Jud. Bihor
3	Vadu Crișului	15.IV.1966	1	1	Kováts L.	23,5	ad.	♂	85	77	10	18	nat.	În col. Muz. Jud. Bihor
4	Vadu Crișului	22.I.1967	1	3	Kováts L.	24,—	ad.	♂	86	80	—	21	—	Distrus de armă
5	Vadu Crișului	9.III.1967	1	5	Kováts L.	22,5	ad.	♂	85	78	11	20	nat.	În col. Muz. Jud. Bihor
6	Vadu Crișului	9.III.1967	1	—	Kováts L.	24,—	ad.	♂	82	77	11	19	balg	În col. Muz. Jud. Bihor
7	Valea Mișidului	23.I.1968	1	3	Jurcsák T.	25,—	ad.	♂	81	75	10,5	17	balg	În col. Muz. Jud. Bihor
8	Vadu Crișului	2.IV.1968	1	4	Kováts L.	22,5	ad.	♂	83	79	11	21	nat.	În col. Muz. Jud. Bihor
9	Valea Mișidului	16.IV.1968	1	6	Kováts L.	23,—	ad.	♂	80	71	10,6	19	balg	În col. Muz. Jud. Bihor
10	Valea Mișidului	16.IV.1968	1	—	Kováts L.	22,—	ad.	♂	76	73,5	11	18	balg	În col. Muz. Jud. Bihor
11	Vadu Crișului	29.V.1968	—	3	Kováts L.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Remeti (V. Iadului)	30.V.1968	—	3	Kováts L.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Vadu Crișului	11.VI.1968	—	1	Kováts L.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Vadu Crișului	12.VI.1968	—	2	Kováts L.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Betfia	21.VI.1968	—	2	Kováts L.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Vadu Crișului	27.VI.1968	—	1	Kováts L.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Vadu Crișului	28.VI.1968	1	2	Kováts L.	20,—	ad.	♂?	77	72	11	19	balg	Glandele sex. distrus În col. Muz. Jud. Bihor
18	Vadu Crișului	3.VII.1968	—	2	Kováts L.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	Vadu Crișului	13.XI.1968	—	4	Kováts L.	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Gr. = greutatea în grame.
Et. = etatea.
Ar. = lungimea aripii în mm.

Co. = lungimea cozii în mm.
Cl. = lungimea ciocului în mm.
Ta. = lungimea tarsului în mm.

CONȚINUTUL STOMACAL

Nr. crt.	Data colectării și sexul	Hrana de origină		Pietre triturante
		vegetală	animală	
1	22.I.1967 (♂)	93 semințe: Setaria viridis L. Polygonum aviculare L. Celosia purpurea L. foarte numeroase resturi de semințe	1 coleopter-curculionid 1 insectă indet.	47 buc.
2	23.I.1968 (♂)	200 semințe: Specii neidentificate datorită modificărilor morfologice ale semințelor prin distrugerea palelor și modificarea volumului seminței	1 himenopter	42 buc.
3	9.III.1967 (♂)	40 semințe: Setaria glauca L. Setaria viridis L. foarte numeroase resturi de semințe	numeroase resturi de chitină	35 buc.
4	15.IV.1968 (♂)	foarte puține resturi vegetale	insecte: 2 coleoptere (din fragmente) 1 dipter (din fragmente) trichopter-larvă (fragment de căsută) foarte numeroase cristale (guanină?)	12 buc.
5	16.IV.1968 (♂)	41 semințe: Polygonum aviculare L. Solanum nigrum L.	vierme platelmint insecte-resturi de chitină (coleoptere) omidă, lepidopter insectă imatură	13 buc.
6	16.IV.1968 (♂)	30 semințe: vezi nr. crt. 2, foarte numeroase resturi	1 arahnide numeroase resturi de chitină (coleoptere)	1 buc.
7	28.VI.1968 (♂)	100 semințe: Cyperus rotundus L. numeroase resturi	1 gasteropod, fragment de cochilie 1 arahnid-araneidae insecte: numeroase resturi de chitină 3 diptere (fragmente)	15 buc.

Crișului am observat-o mai frecvent pe frasinii tineri.

Referitor la conținutul hranei, Dandl (1) publică date pe baza observațiilor sale și a analizei conținutului stomacal a două exemplare, cit și pe baza datelor lui Géroudet, Stenhouse, Jourdain și Niethammer. Noi am reușit să analizăm conținutul stomacal a șapte exemplare (tabelul nr. 2).

Față de datele lui Dandl noi am găsit semințele a șase specii de plante, neamintite de el și anume:

Setaria viridis L. (fam.: Gramineae) — mohor;
Setaria glauca L. (fam.: Gramineae) — mohor;
Polygonum aviculare L. (fam.: Polygonaceae) — troscot gras;
Celosia purpurea L. (fam.: Amarantaceae) — creasta cocoșului;

Solanum nigrum L. (fam.: Solanaceae) — zrnă;

Cyperus rotundus L. (fam.: Cyperaceae) — câprișor.

Cu toate că hrana de origine animală este destul de variată (greu de identificat — în cazurile noastre — din cauza procesului avansat de digestie) ni se par dominante Coleopterele.

Considerăm că hrana este mixtă de origine vegetală și animală tot timpul anului, diferind doar raportul cantitativ, în funcție de anotimp. Adăugăm aici observația lui Géroudet potrivit căreia și în timpul clocitului consumă semințe de *Stipa calamagrostis*, pe lângă omizi verzi și fluturi.

Indicii biometrici i-am măsurat conform metodei lui Schildmacher (8) și sint trecuți în tabelul nr. 1.

Menționăm că greutatea medie a 9 exemplare, provenite din diferite perioade ale anului este de 22,9 g. Mai grele sint exemplarele colectate iarna și primăvara. Lungimea medie a aripilor este de 82,1 mm, a cozii de 75,8 mm, a tarsului de 19,0 mm, iar a ciocului (la 9 exemplare) de 10,6 mm.

Este de subliniat că Vauric, pe baza a 10 masculi europeni, dă lungimea medie a aripilor de 82,5 mm, considerînd aceasta ca un indice taxonomic. Cu toate că valoarea găsită de noi este mai mică cu 0,4 mm (8 masculi, 2 femele), este vorba cu certitudine de exemplare aparținătoare acestei subspecii, deoarece conform lui Vauric chiar, valoarea medie a lungimii aripilor la celelalte subspecii depășește 82,5 mm, nu este mai mică.

În sfîrșit, amintim și cîteva specii de păsări mai caracteristice în aceleași biotopuri: *Phoenicurus ochruros* Gm., *Motacilla alba* L., *Motacilla cinerea* Tunst., *Parus major* L., *Parus palustris* L., *Troglodytes troglodytes* L., *Lanius collurio* L., *Monticola saxatilis* L., *Emberiza citrinella* L.

Pe baza celor de mai sus reiese necesitatea continuării studiului arealului acestei păsări și mai ales problemele legate de cuibărit.

BIBLIOGRAFIE

1. Dandl, J. — *Breeding of the Rock Bunting (Emberiza cia cia L.) in Hungary and surrounding territories*. Aquila, vol. 65, 1958, p. 175.
2. Dombrowski, R. — *Păsările României*, București, 1946, p. 150.
3. Frivaldszki, J. — *Aves Hungariae*, Budapest, 1891, p. 197.
4. Györfi, S. — *A bajzosi sármány szabó előfordulása Erdélyben*. Aquila, vol. 65, 1958, p. 302.
5. Györfi, S. — *Bajzosi sármány fészkelése az erdélyi Nyugati Kárpátok heleti lejtőin*. Aquila, vol. 69-70, 1962-63, p. 276.
6. Korodi Gál, J. — *Data on the Bird-life of the Kiszbánya-havas (Bășjoara) and Bélavdra (Scărișoara-Beltoara)*. Aquila, vol. 66, 1959, p. 229.
7. Nyárádi E., Gy. — *A Tordahasadék*, Cluj, 1937, p. 156.
8. Schildmacher, H. — *Wir beobachten Vögel*. Jena, 1966, p. 54.
9. Vaurie, Ch. — *The Birds of the Palearctic fauna (Order Passeriformes)*. London, 1959, p. 675.

SPECII NOI DE PANORPIDAE

(ORD. MECOPTERA)

CAROL NAGLER

În ultima perioadă de timp, pe baza studierii complexului genital, coordonat cu caracterele morfologice externe, au fost descrise numeroase specii noi de Panorpidae (Ord. Mecoptera) — în diverse puncte ale globului (2; 5). Aplicînd această metodă la studiul Panorpidaelor din România, s-a constatat existența unor specii noi pentru știință, față de numărul restrîns de specii cunoscute pînă la această dată ca fiind răspîndite în Europa.

În această lucrare se descriu speciile *Panorpa pseudoalpina* n. sp. și *Panorpa Șusteri* n. sp., iar pe de altă parte se fac aprecieri critice asupra unei lucrări (1) apărută în 1967 în care în mod eronat, după părerea autorului, au fost semnalate în România speciile *P. similis* Esb. P. și *P. caucasica* Mc. L., întrucît nu le corespund figurile date în text.

Panorpa pseudoalpina n. sp.

Holotypus: 1 ♀, Butucoasa (Jud. Vrancea), 3 iunie 1965, nr. inv. 1211.

Paratipi: 5 ♀♀, Sboina Neagră (Jud. Vrancea) 9-11 iunie 1965, nr. inv. 1212-1216.

Capul negru. Rostrul galben-brun, spre vîrf brun întunecat cu palpii de aceeași culoare și inele întunecate. Cimpul circumantenan, scapul și pedicelul de aceeași culoare cu rostrul, flagelul spre partea distală devine negru. Pe articolele antenare se găsesc peri scurți, de culoare neagră, așezați oblic.

Toracele pe partea dorsală brun, cu pete mari întunecate ce au contur neregulat, mai evidente pe pronot. Restul toracelui și picioarele galben-brun, cu tarsul mai întunecat, cu deosebire în partea distală. Aripa anterioară 13 mm (fig. 1), aripa posterioară 12 mm, Sc. aripilor atinge coasta înainte de pterostigmă cam în dreptul celui de-al 2-lea organ sensorial. Primul sector radial este trifurcat. Membrana aripilor, transparentă, nervurile sint brun-gălbui. Petele de pe aripi nu sint evidente, în afară de dunga pterostigmală care se întinde pînă la R s1. O altă pată întunecată pe partea distală a pterostigmei amintește mult de *P. pura* Klp., față de aceasta prezintă în plus ușoare umbre în jurul organelor sensoriale distale.

Tergitele primelor 6 segmente abdominale negre, cu părozitate scurtă, galbenă. Al 4-lea tergit abdominal, în partea mediană anterioară, prezintă o excrescență sub formă de dinte îndreptat către tergitul al 3-lea, acesta din urmă, în partea posterioară, prezintă o evagi-